

Sajungai restauravo ne tik Lietuvos nacionalinės filharmonijos, Mokytojų namų ir kitus vertingus senamiesčio paminklinius pastatus, bet 1980–1983 m. atkūrė ir vieną iš penkių Jonušo Radvilos rūmų paviljonų, o vėliau ir kitą paviljoną bei juos jungiančią galeriją. Tai yra pirmasis visiškai atkurtas Jonušo Radvilos rūmų segmentas. Prasidėjus Lietuvos nacionaliniam atgimimui, Maskva 1989 m. galutinai nutraukė „Budimex“ vykdomų darbų finansavimą ir Lenkijos bendrovė paliko Lietuvą. Liko parengta architektūrinė Radvilų rūmų atkūrimo vizija, restauruotos rūmų dalies dokumentacija, rūmų pritaikymo muziejinei ir turistinei paskirčiai bei reprezentacinėms reikmėms vaizdiniai ir konkretūs planai, atlikta dalis archeologinių ir kt. tyrimų. Jų ir istorinių duomenų pagrindu dailininkas ir architektas Vytautas Gabriūnas 1989 m. nutapė dvi akvareles, kuriose pavaizdavo visiškai atkurtų Jonušo Radvilos rūmų ansamblį.

Atstatytoje Radvilų rūmų dalyje Lietuvos dailės muziejus 1990 m. įkūrė savo padalinį – Radvilų rūmų muziejų, kuris tiek

nuolatinėje ekspozicijoje, tiek per parodas pristato užsienio šalių ir tautų dailės meną, rengia nacionalinės dailės parodas, vykdo edukacinę veiklą, organizuoja kultūros renginius, kartu aktualina kunigaikščių Radvilų kultūrinį palikimą. Taip pat yra sprendžiamas viso paminklinio ansamblio atkūrimo klausimas. Šiuo metu su įvairiomis valstybės institucijomis derinamas Radvilų rūmų visiško atkūrimo ir Užsienio meno muziejaus sukūrimo, pasitelkiant Europos Sąjungos struktūrines paramos lėšas, planas. Atkurtas ansamblis ir Užsienio meno muziejus deramai atspindėtų Radvilų giminės siekį puoselėti aukščiausio lygio rūmų ir dailės kultūrą.

Paulius Macijauskas

*Vytautas Gabriūnas. Vilnius.
Radvilų rūmai. XVII a.
retrospektyva. 1989 m.*

MONETA, SKIRTA RADVILŲ RŪMAMS (IŠ SERIJOS „LIETUVOS RŪMAI IR DVARAI“)

Nominalas 20 eurų

Sidabras Ag 925

Kokybė proof

Masė 28,28 g

Skersmuo 38,61 mm

Tiražas 3 000 vnt.

Išleista 2017 m.

Monetos briaunoje: LIETUVOS RŪMAI IR DVARAI

Monetos dailininkai Vytautas Narutis ir Giedrius Paulauskis

Informacija Lietuvos banke

Tel. (8 5) 268 0316

El. p. gpd@lb.lt

www.lb.lt

LIETUVOS MONETŲ KALKLA

Monetos nukaldintos

UAB Lietuvos monetų kalykloje

www.lithuanian-mint.lt

Lietuviškos kolekcinės monetos

© Lietuvos bankas, 2017

Monetų fotografas Arūnas Baltėnas

Dizaineris Liudas Parulskis

Leidinyje panaudotos iliustracijos iš Lietuvos dailės muziejaus rinkinių.
Viršelyje – Vytautas Gabriūnas. Vilnius. Radvilų rūmai. XVIII a. retrospektyva. 1989 m.

Išleido Lietuvos bankas, Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
Spausdino „INDIGO print“, www.indigoprint.lt

Lietuviškos kolekcinės monetos

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

MONETA, SKIRTA RADVILŲ RŪMAMS
(IŠ SERIJOS „LIETUVOS RŪMAI IR DVARAI“)

Kunigaikščio Jonušo Radvilos rūmai – Vilniaus ankstyvojo baroko šedevras

Kunigaikščio Jonušo Radvilos (1612–1655) ankstyvojo baroko monumentali rezidencija, turinti renesanso bruožų, pastatyta 1635–1653 m. Ši rezidencija buvo už miesto gynybinės sienos, dabartinių Vilniaus ir Liejyklos gatvių kampe, greta Vilijos vartų. Rūmų projekto autorius ir statytojas – Radvilų dvaro architektas Jonas Ulrikas. Rezidencija pastatyta Jonušo Radvilos inauguracijos į Vilniaus vaivados postą iškilmėms, vykusioms 1653 m., ansamblis reprezentavo išskirtinę kunigaikščio galią ir estetinio skonio tobulumą. „U“ raidės plano rūmus sudarė penki triaukščiai paviljonai ir keturi tarpiniai dviauksčiai segmentai, iš trijų pusių supę didelį stačiakampį kiemą. Iš vakarų pusės kiemą juosė neaukšta mūro tvora su dvejais simetriškais vartais, o kieme stovėjo didinga raitelio skulptūra. Paviljonų stogai piramidiški, užbaigti paausuotais kupoliukais, centriniame paviljone buvo peristilis su marmurinėmis kolonomis aukštuotais kapiteliais. Rūmai yra pavaizduoti 1653 m. vokiečių medalininko Sebastijano Dadlerio (Sebastian Dadler) medalyje. Versališko didingumo rūmai medalyje pavaizduoti iš vakarų pusės Pilies, Plikojo ir Bekešo kalnų fone. Vaizdui būdinga erdvi horizonto perspektyva.

Tai buvo patys puošniausi ir didingiausi XVII a. Vilniaus rūmai – apie tai byloja dvaro inventorių. Rūmų interjerus puošė vokiečių kilmės lipdytojas Mykolas Krepšas ir olandų tapytojas Abraomas van Vesterfeldas (Abraham van Westerfeld). Puošnumu ir prašmatnumu garsėjusiuose rūmuose buvo labai daug meno vertybių – kunigaikščio Jonušo Radvilos šeimos dailės rinkinį sudarė per tūkstantį meno kūrinių. Šioje paveikslų kolekcijoje buvo žymių flamandų ir olandų dailininkų darbų: portretų, batalinių ir švenčių kompozicijų. 1648–1651 m. su Jonūšu Radvila į karo žygius vyko olandų tapytojas A. van Vesterfeldas. Jis sukūrė didelį paveikslų ciklą apie savo globėjo žygius. 1657 m. inventoriuje minima 14 tapybos vaizdų, esančių rūmuose. Deja, šie meno ir istorijos turtai karų ir suiručių metais buvo išvežti, išgrobstyti arba sunaikinti.

Tik pastatytus rūmus iškart gerokai apnaikino XVII a. vidurio (1654–1667) karas bei XVIII a. pradžioje siautęs Šiaurės karas, per kurį Radvilų priešai rūmus padegė. Kiek

Jano Bulhako nuotrauka. Radvilų rūmų fragmentas. 1913 m.

Jano Bulhako nuotrauka. Medalis „Radvilų rūmai Vilniuje“. XX a. 4 deš. Apskritos formos medalį juosia siauras apvadas, kuriame lotynų kalba parašyta: DUM CAPIS OFFICIUM DUM CELSA PALATIA CONDUS IURE PALATINUM TE TUA VILNA COLIT (KOL TURI PAREIGAS, KOL IŠKILIUS RŪMUS STEIGI, TEISĖTAI KAIP VAIVADĄ TAVE TAVASIS VILNIUS GERBIA). Medalio centre – Vilniaus panorama su Aukštutine bei Žemutine pilimis. Virš kalvų stilizuoti debesys, centre – erelis, laikantis kardą.

Architekto Evaldo Zulono projekto piešinys. 1993 m.

paremontuotos rūmų patalpos vėliau buvo nuomosamos kaip privatūs butai. 1804 m. Dominykas Radvila rūmų liekanas bei visą didelį žemės sklypą dovanojo ką tik įsteigta Vilniaus labdarybės draugijai, ir ji vėliau ten pasistatė daug įvairių pastatų prieglaudoms, dirbtuvėms, ligoninėms, mokyklai ir butams. Draugija čia veikė iki 1940 m. Po Antrojo pasaulinio karo rūmai tapo įvairių sovietinių viešųjų institucijų kompleksu, pritaikytu pagal įvairių paskirtį.

Pasak bene žymiausio Lietuvos dailės istoriko Vlodo Drėmos, Jonušo Radvilos rūmai buvo pastatyti ne visai tokie, kokie pavaizduoti S. Dadlerio medalyje, nukaldintame pagal pirminį architekto projektą. Statant rūmus, projektas buvo kiek pakeistas. Kraštinis šiaurės vakarų rūmų paviljonas pastatytas kaip kvadrato formos protestantų koplyčia. Neiškaidyta jos vidaus erdvė kilo per visus tris aukštus. Trijose koplyčios sienose – pietinėje, vakarinėje ir šiaurinėje – buvo po tris langus, iškilusius per antrą ir trečią aukštus, užbaigtus pusapskritėmis arkomis ir atskirtus vienas nuo kito platokomis lizenomis. Tarpukariu čia buvo žydų maldos namai. 1965 m. pradžioje koplyčia buvo barbariškai susprogdinta „Mosfilmo“ kinematografininkų, filmavusių karinio siužeto filmą. Jiems prisireikė griūvančių maldos namų kadro. V. Drėma, po sprogdinimo apžiūrėjęs griuvėsius, nustatė, kad koplyčia buvo sumūryta iš didelių, gerai išdegtų molio plytų. Ypač stropiai buvo išmūryti skliautai: juose plytos sudėliotos dviem sluoksniais įkypai eglute pagal sienų sąramas. Tarp skeveldrų jis pastebėjo lipdinių, ornamentuotų smulkiais stilizuotais augaliniais motyvais, – tai neabejotinai būta XVII a. pirmosios pusės pastato.

Pagal sovietmečio Vilniaus senamiesčio regeneravimo planus (1958, 1969) buvo numatyta visiškai atstatyti Jonušo Radvilos rūmų kompleksą. Atstatymo idėja (architektas Evaldas Zulonas) buvo pagrįsta strategine kultūrinio turizmo plėtra – didžiausiuose Vilniaus versališko didingumo rūmuose ketinta sutelkti ir eksponuoti muziejinių vertybių rinkinius, taip pritraukiant daugiau užsienio turistų. Tiek Taline, tiek Rygoje ir galiausiai Vilniuje istorijos paminklus restauravę lenkų restauratoriai (firma „Budimex“) už Lenkijos valstybės skolą Sovietų